

דואג האדומי

- א. פתיחה.
 ב. דואג הצדיק.
 ג. הלשנת דואג.
 ד. דואג = "אחד מהנערים".
 ה. "מה תתהלל ברעה הגיבור?".
 ו. דואג ואחיתופל.
 ז. סיכום.

א. פתיחה

מקובל להתייחס לדמותו של דואג כדמות שלילית, כאדם רשע, מלשין, ועוד. שמו של דואג בסה"כ מוזכר בתנ"ך שבע פעמים, שש פעמים בהקשר לסיפור הידוע על הריגת אחימלך וכהני נוב עיר הכהנים ופעם נוספת במזמור תהילים¹, אם למרות מיעוט נוכחותו של דואג בתנ"ך אנו מזהים אותו כרשע הגדול - כנראה שדמותו עמוקה יותר מהדמות השטחית שהיא מצטיירת בקריאה רגילה, נלמד היטב את הסיפור על נב, נעיין במדרשים וננסה לפענח את דמותו של דואג.

ב. דואג הצדיק

נעיין בספר שמואל פרק כ"א פס' ב'-י':

"ויבא דוד נבה אל אחימלך הכהן ויחרד אחימלך לקראת דוד ויאמר לו מדוע אתה לבדך ואיש אין אתך: ויאמר דוד לאחימלך הכהן המלך צוני דבר ויאמר אלי איש אל ידע מאומה את הדבר אשר אנכי שלחך ואשר צויתך ואת הנערים יודעתי אל מקום פלני אלמוני: ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם תנה בידי או הנמצא: ויען הכהן את דוד ויאמר אין

¹ מזמור נב' בתהילים.

לחם חל אל תחת ידי כי אם לחם קדש יש אם נשמרו הנערים אך מאשה: ויען דוד את הכהן ויאמר לו כי אם אשה עצרה לנו כתמול שלשם בצאתי ויהיו כלי הנערים קדש והוא דרך חל ואף כי היום יקדש בכלי: ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ידוד לשום לחם חם ביום הלקחו: ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ידוד ושמו דאג האדמי אביר הרעים אשר לשאול: ויאמר דוד לאחימלך ואין יש פה תחת ידך חנית או חרב כי גם חרבי וגם כלי לא לקחתי בידי כי היה דבר המלך נחוץ: ויאמר הכהן חרב גלית הפלשתי אשר הכית בעמק האלה הנה היא לוטה בשמלה אחרי האפוד אם אתה תקח לך קח כי אין אחרת זולתה בזה ויאמר דוד אין כמוה תננה לי².

דוד, לאחר ששמע מיהונתן כי בן מות הוא, בורח משאול בלי שאף אחד חוץ מיהונתן יודע על כך, הוא בורח לבד ללא אנשים נשק או אוכל, כדי להשיג ציוד זה הולך דוד לנב עיר הכהנים ופוגש את אחימלך שהיה נאמן לשאול, והנה הדו-שיח מתורגם לשפת היום יום:

אחימלך: "מדוע אתה לבדך ואיש אין איתך" - הרי אתה דוד היוצא ובא לפני העם, נשוי לבת שאול וגם יושב איתו בסעודת ר"ח לאכול על השולחן המלכותי - אתה בא לבד, ללא מלווים? זה בהחלט נראה מוזר לאחימלך!
 דוד: נשלחתי ע"י שאול בשליחות סודית ולכן השארתי את המלווים שלי מאחורי, אני צריך עכשיו אוכל בשבילי ובשבילם, מה שיש לך - תן!

בכך נגמרת השיחה העניינית בה בודק אחימלך את דוד, מבין שדוד נאמן לשאול ולכן גם נכון לעזור לו במשימתו - מיד אחימלך נותן לו לחם לאכול ואת החרב שנמצאת אצלו כרוג (שהרי דוד לא לקח את נשקו מכיוון שהיה דבר המלך נחוץ).

² לא נגעתי ולו במעט ביחסי כהונה ומלוכה המופיעים בסיפור, המתעניין יוכל למצוא זאת בספרו של הרב יגאל אריאל ובשיעוריו של הרב יובל שרלו.

"ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' ושמו דואג האדומי אביר הרועים אשר לשאול" - כמובן שפסוק זה מופיע פה כדי שנוכל להבין את ההמשך כיצד דואג יודע על הדו-שיח בין דוד לאחימלך, אך רגע לפני שנמשיך צריך לברר מה בדיוק דואג עושה שם?

רש"י: "נעצר לפני ה'" - "עוצר עצמו לפני אוהל מועד לעסוק בתורה".

"אביר הרועים" - אב בית הדין.

רד"ק: "נראה כי בא שם לזבוח עם אנשים אחרים והלכו חביריו והוא נשאר אחריהם

להתפלל או לזבוח עוד לפיכך אמר - נעצר".

מצודת דוד: "נעצר" - "מעוכב שם להתבודד בעבודת ה'".

אם מישהו היה שומע כעת את שמו של דואג בפעם הראשונה וודאי שלא היה מקבל עליו רושם שלילי, במיוחד אם נוסיף לכך את דברי ר' יצחק במדרש - הדורש את שמו "דואג - שהיה מאדים פני הכל בהלכה"!

ג. הלשנת דואג

נעין בהמשך הסיפור:

"ויאמר גד הנביא אל דוד לא תשב במצודה לך ובאת לך ארץ יהודה וילך דוד ויבא יער חרת: וישמע שאול כי נודע דוד ואנשים אשר אתו ושאל יושב בגבעה תחת האשל ברמה וחניתו בידו וכל עבדיו נצבים עליו: ויאמר שאול לעבדיו הנצבים עליו שמעו נא בני ימיני גם לכלכם יתן בן ישי שדות וכרמים לכלכם ישים שרי אלפים ושרי מאות: כי קשרתם כלכם עלי ואין גלה את אזני בכרת בני עם בן ישי ואין חלה מכם עלי וגלה את אזני כי הקים בני את עבדי עלי לארב כיום הזה:

ויען דאג האדמי והוא נצב על עבדי שאול ויאמר ראיתי את בן ישי בא
 נבה אל אחימלך בן אחטוב: וישאל לו בידוד וצידה נתן לו ואת חרב
 גלית הפלשתי נתן לו: וישלח המלך לקרא את אחימלך בן אחיטוב
 הכהן ואת כל בית אביו הכהנים אשר בנב ויבאו כלם אל המלך³

שואל שואל את עבדיו האם הם יודעים משהו על המרד שהתחיל, מה עורר את שאול
 לשאול שאלה זו? שאול מבין שאם דוד מורד בו בגלוי כנראה שמישהו מאנשי המלך
 עזר לו בכך, הרי להקים כזה מרד ולצאת החוצה ממקום המסתור זה לא עניין פשוט.
 אומר הרד"ק: "נודע הדבר שהיו עימו אנשים... אמר בליבו זה מרד הוא שמרד בי
 ובדעתו לארוב ולהלחם עלי" כעת מחכה שאול לתשובה מאנשיו; דואג מספר את אשר
 ראה, אחימלך נקרא לבירור. למרות שהוא מוכיח כי הוא נאמן למלך ולא ידע דבר מכל
 המרד - מצווה שאול להורגו ואת שמונים וחמישה הכהנים שעמו ודואג מבצע את
 הציווי. מה המיוחד בדברי דואג שכתוצאה מהם הוא מקבל יחס כה שלילי מחז"ל, הרי
 דואג בסה"כ סיפר את אשר ראו עיניו?
 לכן צריך לבדוק היטב מה בדיוק אומר דואג, ולא פחות חשוב מה הוא לא אומר שהרי
 כתוצאה מדבריו נרצחו אחימלך וכהני נב -

נערוך השוואה בין דברי דוד לאחימלך ותגובת אחימלך לבין סיפור הדברים של דואג
 לשאול. צריך לזכור כי שאול לא יודע כלום מלבד מה שדואג מספר לו וא"כ כל פרט
 קטן משנה את התמונה כולה.

מה דואג אומר לשאול	המקרה
דוד בא לבית אחימלך.	(1) דוד מגיע לבית ה'.
אין התייחסות.	(2) אחימלך לא מבין מדוע דוד בא לבד (“ויחרד אחימלך”).
אין התייחסות.	(3) דוד אומר לאחימלך שהוא בשליחות שאול.
“וישאל לו בה”.	(4) אין התייחסות ⁴ .

³ שמואל א' כ"ב פסוקים ה'-יא'. המלבי"ם בפירושו מביא את ההבדלים בפירוט רב - וכדאי לעיין שם.
⁴ אוצר המדרשים (אייזנשטיין) ע"מ לה' ד"ה לעולם אל תלשין "ובשביל שראה דואג שנתן אחימלך מזון
 לדוד הלך והלשינו למלך והוסיף על מה שראה שנאמר וישאל לו בה" ."

"צידה נתן לו" משמע שאחימלך נותן הרבה אוכל לזמן ממושך.	5) דוד מבקש לחם כל שהוא לאכול - ונשמע בהול מה שיש - תן.
"ואת חרב גלית הפלשתי נתן לו".	6) דוד מבקש חנית או חרב כי כליו לא עמו.
אין התייחסות.	7) דוד חוזר על כך שהוא בשליחות המלך וכליו לא עמו כי "היה דבר המלך נחוץ".
"ויאמר הכהן חרב גלית הפלשתי אשר הכית בעמק האלה הנה היא לוטה בשמלה אחרי האפוד אם אתה תקח לך קח כי אין אחרת זולתה בזה ויאמר דוד אין כמוה תננה ל ⁵	8) דוד האקטיבי - משכנע את אחימלך לתת לו.

קעת לאחר עריכת הטבלה נקל להבין מה חושב שאול על אחימלך בעקבות דברי דואג - דוד מגיע לבית אחימלך דווקא כדי לדבר איתו בסתר בלי שהעם ידע, אחימלך מבין שדוד בורח לכן הוא לא תמה על כך שהוא ללא אנשים וכעת הוא מורד בשאול ולמרות זאת הוא שואל לו בה' ונותן לו "צידה" - משמע מכין אותו לבריחה ארוכה ונותן לו מדעתו דווקא את חרב גלית הפלשתי ולא כל חרב אחרת שהיה יכול לתת לו (ודאי כששאול שומע על חרב גלית הוא נזכר בשירת הבנות: "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותי"⁶ - מסתמא זה לא מוסיף נקודות לאחימלך). בסך הכל דוד מורד ואחימלך באופן אקטיבי ובעזרה מעשית מעודדו לעשות זאת - דבר זה מצביע כי גם אחימלך מאס בשלטון שאול, וע"כ פוסק שאול "מות תמות אחימלך"⁷ כדין כל מורד במלכות.

לעומת זאת המציאות בשטח היתה שאחימלך לא ידע שדוד מורד, שהרי דוד אומר לו פעמיים שהוא בשליחות שאול ומנמק את היותו בודד וללא כלי זין בכך ששליחות שאול היתה נחוצה (=לחוצה), דוד רעב לדואג לאנשיו ולו לאוכל, הוא לא מגיע בשליחות סודית לביתו של אחימלך אלא לבית ה' כך שכל העם יכול לראות ומבחינה אובייקטיבית אחימלך אינו יכול לדעת שדוד מורד בשאול. אך אם גם בכך לא די נעין בדברי אחימלך לשאול בהם הוא מוסיף ראיות לחפותו!

⁵ שמואל א' כא', י'.

⁶ שמואל א' יח', ו'.

⁷ שמואל א' כב', טז'.

"ויען אחימלך את המלך ויאמר (1) ומי בכל עבדיך נאמן (2) וחתן המלך (3) וסר אל משמעתך (4) ונכבד בביתך (5) היום החילותי לשאול לו באלוהים? חלילה לי אל ישים המלך בעבדו דבר בכל בית אבי כי לא ידע עבדך בכל זאת דבר קטן או גדול"⁸

אחימלך נותן לשאול חמש סיבות להוכחת חפותו ומסכם בכך שאין לו כל מושג ולא היה לו כל מושג על כך שדוד מנסה למרוד בשאול! לולא עדותו השקרית של דואג לא היה שאול מעלה בדעתו לרצוח אדם חף מפשע, לא סתם⁹ "לא אבו עבדי המלך לשלוח את ידם לפגוע בכהני ה'", "עבדי המלך ממרים את דבר שאול מפני שמבחינתם זוהי פקודה בלתי חוקית בעליל"¹⁰ היחיד שמוכן לפגוע בכהני ה' הוא כמובן דואג אב בית הדין "ויסב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים" ובכך הוא מקיים מצווה של "יד העדים תהיה בו בראשונה"¹¹. ודוד? דוד כנראה כבר חשב מראש כי דואג הולך להלשין ולשקר, וצריך להזהר ממנו - עובדה שלאחר הרצח של אחימלך ו-85 הכהנים נשאר כהן אחד - אביתר - שהצליח להמלט מהעיר ומתחבר לדוד והוא זה אשר מגלה לדוד "כי הרג שאול את כהני ה'"¹² ותגובתו של דוד בפס' הבא אחריו "ויאמר דוד לאביתר ידעתי ביום ההוא כי שם דואג האדומי כי הגד יגיד לשאול אנוכי סבותי בכל נפש בית אביך". דוד מאשים את עצמו, לא את דואג, הוא מאשים את עצמו כי הוא כבר ידע מי זה דואג והוא ידע שאם דואג שם צריך להזהר ממנו, דוד ידע מראש שדואג לא בא לשם רק כדי להתפלל, ואם הוא רואה את דוד מדבר עם אחימלך מן הסתם זה יגיע גם לאוזני שאול לכן דוד מאשים רק את עצמו.

⁸ שמואל א' כב', יד' - טו'.

⁹ שם שם פס' יז'.

¹⁰ רש"י נותן סיבה למרי - נאמר ליהושע: "כל איש אשר ימרה את פיך... יומח" יכול אף לדבר עבירה? תלמוד לומר "רק", יש מיעוט מיוחד לומר שלדבר עבירה אין ציווי לשמוע למלך!

¹¹ דברים יז', ז'.

¹² שמואל א' כב', כב'.

ד. דואג = "אחד מהנערים"

אבל דואג לפי המדרש הופיע כבר קודם:

נזכר בימים הקודמים של שאול קצת לפני המלחמה של דוד מול גוליית, כבר שם דואג נמצא. מציעים למלך שאול להביא לארמון המלוכה "איש יודע מנגן בכינור"¹³ כדי להיטיב את לב המלך בעת ששורה עליו רוח רעה. שאול מסכים להצעה ומצווה:

"ויאמר שאול אל עבדיו ראו נא לי איש מיטיב לנגן והביאותם אלי ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגיבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו, וישלח שאול מלאכים אל ישי ויאמר שלחה אלי את דוד בנך אשר בצאן".

לכאורה הכל טוב ויפה והנה באה הגמרא¹⁴ ואומרת לנו מי היה הנער הזה - זה דואג! מיד דורש עליו ר' יהודה ואומר "כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע". מה מכריח את ר' יהודה לומר שפס' זה כולו לשון הרע? דבר זה פשוט מאוד, הרי בסך הכל מחפשים לשאול, אדם שינגן ויעביר ממנו את רוחו הרעה, לתפקיד כזה לא צריך לא אדם גיבור ולא איש מלחמה, הוא לא צריך להיות חכם וגם לא מחוייב להיות יפה, ובוודאי שאין עניין אם ה' עימו או אם אין ה' עימו! צריך פשוט אדם מוזיקלי, ואדם שיודע לנגן - זה מספיק! אך דואג לא סתם מוסיף את כל התארים הללו הוא מוסיפם כדי להשניא את דוד על שאול מהרגע הראשון, אומרת הגמ' שם:

"יודע נגן - שיודע לישאל, גיבור - שיודע להשיב, איש מלחמה - שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה... בכולהו אמר לו יהונתן בני כמותו כיוון דאמר לו "וה' עמו" מלתא דבדידיה נמי לא הוה ביה - חלש דעתיה ואיקניא ביה" (=חלשה דעתו והתקנא בו!)

¹³ שם טו', טו'-כג'.

¹⁴ סנהדרין צג' ע"ב.

ובכל אופן עד כאן לכאורה מופיע סיפור תנכ"י על אדם רשע בשם דואג שהיה קודם לכן צדיק והפך את עורו וגרם בלשונו לרצח אחימלך ושמונים וחמישה כהנים, יש לנו מספיק רשעים בתנ"ך וגם רוצחים ומלשינים לא חסר, אך מה מיוחד בו, בדמותו של דואג? דואג לא היה סתם עוד רשע!

ה. "מה תתהלל ברעה הגיבור?"

ידוע שהכותרות למזמורי התהילים ברובם נוספו בתקופה מאוחרת יותר למזמור, א"כ מזמור נ"ב בתהילים הפותח במילים: "למנצח משכיל לדוד: בבוא דואג האדמי ויגד לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך:" מחייב אותנו לבדוק מדוע הצמידו דווקא כותרת זו למזמור זה, לאחר ניתוח המזמור והבנתו אולי נוכל לראות צד חדש בדמותו של דואג.

"מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום: הוות תחשב לשונך כתער
מלטש עשה רמיה: אהבת רע מטוב שקר מדבר צדק סלה: אהבת כל
דברי בלע לשון מרמה: גם אל יתצן לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך
מארץ חיים סלה: ויראו צדיקים וייראו ועליו ישחקו: הנה הגבר לא
ישים אלהים מעוזו ויבטח ברב עשרו יעז בהותו:"

שואל דוד את דואג בפ"ס ג': "מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום". מה המשמעות של המילים "חסד אל כל היום"? אומרים הפרשנים במקום, שדוד מתכוין פה לעצמו - ה' בכל מקרה היה מוצא מי שיגמול עמי חסד ואם לא אחימלך אז היה זה מִיִּשְׁהוּ אחר, אך ר' יצחק בפרק חלק¹⁵ דורש זאת אחרת: "אמר לו הקדוש ברוך הוא לדואג: לא גבור בתורה אתה! מה תתהלל ברעה? לא חסד אל נטוי עליך כל היום", אומר ר' יצחק - משפט זה דוד על דואג אמרו - אתה דואג, שחושב את עצמך לאחד שחסד אל נטוי עליו כל היום, שגיבור בתורה אתה, שכל מעשיך לשם שמים, אתה לא מבין שזה בדיוק ההפך - אתה מתהלל ברעה! מעשיך הם בניגוד למעשי האל דוד אומר שדואג תופס את עצמו כעובד ה' האמיתי המציל את המלך שאול משיח ה' ממרידה

¹⁵ סנהדרין ק"ו ע"ב.

דואג שעוצר עצמו לעסוק בתורה - "אביר הרועים" - אב בית הדין, הוא לא אחר מאשר האדם המתהלל ברעה. ממשיך ר' יצחק ואומר גם לפני שני מזמורים (מזמור נ') מדבר דוד המלך על דואג: "ולרשע אמר אלוהים מה לך לספר חוקי" - אומר לו הקב"ה לדואג הרשע מה לך לספר חוקי, כשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי לשון הרע, מה אתה דורש בהם?".

מה אתה אב בית הדין יכול לומר פה, הרי עליך מדובר - אתה המרצח, אתה הוא המספר לה"ר. לא צדיק אתה, לצדיק מותר לספר חוקי אך לרשע אומר אלוהים אין זכות לספר את חוקיו! דואג הוא לא עוד רשע הוא גם לא עוד מלשין וגם לא עוד מספר לשון הרע, הוא אדם שתופס את עצמו כצדיק ועובד אלוקים כשבאותה שעה הוא עושה את כל העבירות הללו! דואג לומד תורה ומפרשה שלא כהלכה, הוא הדוגמה לאדם שלומד ולא זוכה ולכך נעשית לו תורתו סם מוות¹⁶. אך אותו סם לא ממית רק את עצמו כי אם גם את אחימלך ואת 85 כהני נב וכל זה בשם ה', כל זה בשליחות של הקב"ה! ממשיך שם ר' אמי ודורש "ותשא בריתי עלי פיך" - "אין תורתו של דואג אלא משפה ולחונץ", זו תורתו של דואג אמירה שאין דבר מאחוריה! ונחזור להתבונן במזמור נ"ב "הוות תחשוב לשונך שקר כתער מלוטש עושה רמיה" תורתך זו היא כתער מלוטש אשר במקום להוריד איתו את השיער מוריד איתו את שכבת העור, תורתך היא פלסטר, במקום שתפעל התורה לטובה היא פועלת אצלך כתער חד אשר מזיק יותר מאשר מועיל, "אהבת רע מטוב" כשהיתה לך האפשרות לבחור בין הטוב לרע בחרת ברע!

אומר פס' ח': "ויראו צדיקים וייראו ועליו ישחקו" בתחילה כשרואים אותו הצדיקים הם פוחדים - זה האדם שעושה את עצמו צדיק, ש"בצדיקותו" מלשין והורג - הוא הצדיק? אך כשרואים אחריתו עליו, ישחקו מבינים הם שזו לא היתה צדיקות כי אם רשעות במסווה של צדק. כי "הנה הגבר לא ישים אלוהים מעוזו" אומרים הפרשנים¹⁷: הנה אותו אדם שלא בטח באלוקים כי אם "ברוב עושרו" ראו מה עלה בסופו. אך אפשר לע"ד לפרש פסוק זה גם באופן שונה - הנה הגבר שחשב עצמו לעובד אלוקים, אומר עליו דוד זה לא כך, זה אדם שאלוקים הוא לא מעוזו, זה אדם שאלוקים ותורתו הם בשבילו מהשפה ולחונץ, "יעוז בהותו" ואותו הגבר ממשיך להתחזק בדברי ההוואי שלו, בדברים הבטלים בפירוש התורה שלא כהלכה! והנה דורש בר קפרא את הפס'

¹⁶ תענית ז' ע"א "היה ר' בנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים... וכל העוסק בחורה שלא לשמה נעשית לו סם מוות"
¹⁷ רד"ק, אב"ע, מצ"ד.

בשמואל¹⁸ "ויחמול שאול ואגג על העם" "זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל" דואג, אב בית הדין, גדול בתורה, הוא האדם שחומל יחד עם שאול על אגג - זה פירוש התורה שלא כהלכה! מצד אחד שיא גדלותו של דואג - שקול כנגד כל ישראל ומצד שני שיא טעותו - חמלה על עמלק.

אומר דוד המלך בתהילים קי"ט "הוריני ה' דרך חוקיך ואצרנה עקב". מהו עקב? אומר המדרש¹⁹: מבקש דוד שתהיה התורה בידו עד עקב, שתקיף את כולו כל ימי חייו וממשיך שם המדרש "אדם שהוא עוסק בתורה כל ימיו - ומניחה, מה בידו? כאילו לא עסק בה וכן לכל דבר למה הדבר דומה למי שהיה עושה עששית למלך והביאה לו ונשברה מה בידו - כאילו לא עסק בה וכן שהיה עושה כלי נאה ונשבר בידו מה בידו? כאילו לא עשה! כך אדם שהיה עוסק בתורה כל ימיו ויגע בה ואחר כך הניחה מה בידו? דואג שהיה עוסק בתורה ואחר כך הניחה וכן אחיתופל, מה הועילו? אלא אמר דוד "הוריני ה' דרך חוקיך ואצרנה עקב" עד עולם! תורה שמניחים אותה, אדם שהתורה היא בשבילו מהשפה ולחוץ, אדם שהתורה בשבילו היא רק קרדום לחפור בה - בוודאי שלא יועיל!

ו. דואג ואחיתופל

בסוף המדרש הקודם ראינו כי לבד מדואג היו עוד אנשים צדיקים שנפלו והיו לרשעים, אמנם הוא היה הראשון אך גם אחיתופל היה רשע ולכן רבים מהמדרשים מייחסים דברים שווים לשניהם, [לא נברר פה מי היה אחיתופל ומה היו מעשיו²⁰, זה עניין למאמר נוסף] אך נעיין במדרשים כדי לראות את מעשיהם. אומר דוד במזמור ג' בתהילים "ה' מה רבו צריי רבים קמים עלי", אומר המדרש:

¹⁸ מדרש שמואל פרשה י"ח ד"ה "ויחמול שאול" שמואל א' טו', ט'.

¹⁹ מדרש תהילים קיט' (בובר) פס' טז' ד"ה "הוריני ה'".

²⁰ הרוצה לעיין מוזמן לפנות בספר "עוז מלך" של הרב יגאל אריאל עמ' 227.

"רבים בקומה רבים בתורה, רבים בתורה - דואג ואחיתופל, דואג הוא היה אב בית דין שנאמר "אביר הרועים אשר לשאול", אחיתופל שנאמר "ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל [איש] בדבר האלוקים" איש קרי ולא כתיב שלא היה כאיש אלא כמלאך". אחיתופל ודואג רבים בתורה, אב בית הדין ודאם במדרגת מלאך מהגדולה הזו של שניהם, מהמעמד הגבוה שאליו הגיעו, נופלים דואג ואחיתופל, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא"²¹.

"תני ר' ישמעאל לפום גמלא שיחנא (משאו של הגמל הוא לפי כוחו) - תני בשם ר' מאיר לפי שהיתה חוכמתו של נחש יותר כך היתה מכתו שנאמר "והנחש היה ערום מכל חיות השדה"²², לפיכך הוא ארוך מכל הבהמה ומכל חיות השדה, יש שהרבו חוכמתן לטובתן ויש שהרבו חכמתן לרעתן. שהרבו לטובתן משה ושלמה, שהרבו לרעתן דואג ואחיתופל"²³. כפי תורתם הגדולה ברגע שהפנו עורף נפילתם היתה גדולה. מדמה המדרש²⁴ את דואג ואחיתופל לבית שקירותיו מלאים תבן (כידוע תבן לא בדיוק יכול להחזיק בית) שמגיע בעל הבית ומכסה את הקירות בטיט כדי שלא יראה התבן כלפי חוץ אך לאחר זמן נופל הטיט וכולם רואים את התבן היוצא מהקירות, כך גם דואג ואחיתופל "בא דואג ולמד את התורה ולא קיימה וחלפת אותו, בא אחיתופל מעלה פנים ולמד את התורה ולא קיימה וחלפת אותו!" ממשיך המדרש לספר על אחיתופל ודואג "באו ולמדו כל דקדוקי תורה ולבם מלא הוללות... כשבאו ולמדו את התורה בשקר ובתרמיות למדוה לכך נאמר "כי שקר תרמיתם" אפשר לנסות לסות את התבן בטיט אך בבא היום זה יתגלה, א"א ללמוד את התורה בצורה לא נכונה ועם כל זה להשאר צדיק.

אמר דוד לפני הקב"ה:²⁵ "רבנונו של עולם אל תהרגם בהריגה שאתה הורג שאר בני אדם אלא הניעם בעולם שיהיו מטולטלין בעולם והורידם מגדולתן, למה, כי מרו בך! דואג ואחיתופל - אין להם חלק לעולם הבא, מיתתם אינה מיתה רגילה וגם לא בשיבה טובה.

²¹ מדרש תהילים מזמור ג' ד"ה "ה' מה".

²² בראשית ג'.

²³ קהלת רבה פרשה א' ד"ה א' - "כי".

²⁴ אוצר המדרשים עמוד תקס"ט ד"ה "דבקה לעפר".

²⁵ מדרש תנחומא פרשה נח' סימן כג'.

אומר הילקוט שמעוני: "תניא כל שנותיו של דואג אינם אלא שלושים וארבע ושל אחיתופל אינם אלא שלושים ושלשה דכתיב - אנשי דמים ומרמה לא יחצו דמיהם"²⁶.

ז. סיכום

למרות המדרשים המשווים בין אחיתופל לדואג עדיין אפשר לראות את ההבדל בניהם, אחיתופל צדיק היה בתחילתו ורשע בסופו אך את דואג מאשים דוד באשמה חמורה יותר: "מה תתהלל ברעה הגיבור, חסד אל כל היום". אדם שעושה רע, וגם מתנהג כך כלפי חוץ, זה דבר אחד אך כשאותו אדם יודע זאת ומציג עצמו כלפי חוץ כצדיק - זו כבר רמה אחרת של רשעות!

אמר ר' יוחנן: "שלושה מלאכי חבלה נזדמנו לו לדואג אחד ששכח תלמודו ואחד ששרף נשמתו ואחד שפיזר עפרו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות"²⁷.

תורתו של דואג שלא היתה תורת אמת - סופה להשכח, ועפרו לא סתם מפוזר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אלא כדי לומר - ראו, זה סופו של דואג שהתהלל בתורה עשה בה כשלו, ופירשה שלא כהלכה.

²⁶ ילקוט ש תהלים רמז תשעז. / מסכת סנהדרין ק" ע"ב.

²⁷ סנהדרין ק" ע"ב.